

In netwerken leren en innoveren

Een inventariserend onderzoek naar regionale kennis-
en innovatienetwerken

Marsha Wagner en

Rogier van der Wal,

met medewerking van Nino Reus en Janneke ten Kate

Uitgave

Platform31
Den Haag, november 2021

Auteurs: Marsha Wagner en Rogier van der Wal, met medewerking van Nino Reus en Janneke ten Kate
Redactie: Platform31

Platform31

Kennis- en netwerkorganisatie Platform31 ziet de trends in stad en regio. We verbinden beleid, praktijk en wetenschap rondom actuele vraagstukken en komen tot een aanpak waarmee bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders direct aan de slag kunnen. De oplossingen houden we niet voor onszelf: iedereen profiteert mee van de resultaten.

Postbus 30833, 2500 GV Den Haag
www.platform31.nl

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport, aanvaarden Platform31 en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens. Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt mits de bron wordt vermeld.

Inhoudsopgave

1 Samenvatting	4
2 Inleiding	5
3 De uitgangspositie	8
4 Inventarisatie: regionale netwerken	11
4.1 Klimaatadaptatie	11
4.2 Bodem & Ondergrond	12
4.3 Circulaire economie	13
4.4 Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) en Omgevingsveilig	13
4.5 Andere regionale netwerken	14
4.6 GGDGHOR, Rijkswaterstaat en Omgevingsdienst Nederland (ODNL)	15
4.7 Opbrengst inventarisatie kwartiermaker Regieorgaan SIA	16
5 Analyse	17
5.1 Huidige situatie	17
5.2 Kernelementen en de tien randvoorwaarden van het AEF-rapport	17
5.3 Bevorderende / belemmerende factoren	18
5.4 De regionale netwerken in context	18
6 Leren van elders: Werkplaatsen Sociaal Domein, City Deal Kennis Maken, Netwerk Kennissteden NL, Rathenau Instituut, gemeente Rotterdam	22
7 Aanbevelingen	24
7.1 Algemeen	24
7.2 Uitgewerkt	25
Bijlage 1: Overzicht van netwerken	28
Bijlage 2: Begrippenlijst	31
Bijlage 3: Geïnterviewden	32
Bijlage 4: Literatuurlijst	34

1 Samenvatting

Dit onderzoek bevat een inventarisatie van regionale netwerken en maakt zo de verandering van het kennisecosysteem voor het fysieke domein zichtbaar. De complexiteit van de maatschappelijke uitdagingen leidt tot een behoefte waarbij kennisdeling- en ontwikkeling meer en meer plaatsvindt in netwerken, op regionaal niveau, op integrale wijze en probleemgestuurd. Om de transitie naar een meer integraal kennisecosysteem als netwerk van regionale ecosystemen te laten slagen, is een stimulerende, sturende rol vanuit de overheid/samenwerkende overheden cruciaal. Immers, de overheid is steeds vaker partner in netwerken en heeft deze netwerken hard nodig voor een maatschappelijk gedragen beleidsontwikkeling en -uitvoering. De netwerken zijn jong en kwetsbaar (tijdelijke financiering, geen zicht op continuïteit, beperkte slagkracht) en tegelijkertijd de opmaat naar het toekomstige kennisecosysteem.

Om de transitie van het kennisecosysteem te helpen maken, adviseert Platform31 de partners in het Veluweberaad om de volgende vervolgstappen te zetten:

1. Een heldere opdracht met een meerjarige perspectief, interdepartementaal, voortvloeiend uit commitment van alle partners, bijvoorbeeld: *“Stimuleer, stuur (regionale) partijen in het maken van de transitie naar een meer integraal kennisecosysteem voor de ruimtelijke opgave waar nodig en mogelijk”*.
2. Een gedeelde visie op het toekomstige kennisecosysteem als sturend en bindend element in de transitie, om daar de gewenste richting aan te geven.
3. Een volgsysteem op regionale netwerken om in aansluiting op deze inventarisatie goed zicht te houden op de verdere ontwikkeling van het kennisecosysteem als geheel en de regionale netwerken in het bijzonder.
4. Het in kaart brengen van de organisatorische randvoorwaarden voor partijen voor deelname aan de regionale netwerken, en de aansluiting met processen van beleid en uitvoering (de formele randvoorwaarden waarmee organisaties volwaardig aan deze netwerken kunnen deelnemen).
5. Een aanpak om de toepassing van kennis betreffende wettelijke taken in te bedden in een meer decentraal kennisecosysteem.
6. Een gezamenlijke stimuleringsregeling die zorgt voor een duurzaam gunstig klimaat voor regionale kennis- en innovatienetwerken, inclusief financieel langetermijnperspectief (aansluitend bij belemmerende en stimulerende factoren voor regionale netwerken).
7. Strategische communicatie, zodat de transitie van het kennisecosysteem zichtbaar wordt voor alle betrokkenen.
8. Versteving van het lerende aspecten in de netwerken, onder andere via een eigen, actiegerichte *learning community*.
9. Voldoende betrokkenheid van facilitatoren (intermediairs) die kunnen helpen de beweging te versnellen.

2 Inleiding

Dit rapport is opgesteld door Platform31 in opdracht van de partners van het Veluweberaad, het overlegorgaan van publieke partijen in het fysieke domein.

De opdracht

Maak een inventarisatie van regionale initiatieven in het fysieke domein, aan de hand van een vooraf afgestemde analysekader. De selectie van de initiatieven waarmee gesproken wordt is door de opdrachtgevers gemaakt. En maak op basis daarvan een analyse van bevorderende en belemmerende factoren voor het ontwikkelen van regionale schakelfuncties. Formuleer aanbevelingen voor het vervolg en besteed aandacht aan het ontwikkelen van een gemeenschappelijke taal.

Het uitgangspunt van de opdracht aan Platform31 is het rapport [Versterking van de kennisinfrastructuur door een regionale schakelfunctie](#), opgesteld door onderzoeksbureau AEF in juni 2020. Dat rapport onderbouwt de noodzaak voor een regionale schakelfunctie¹ inhoudelijk en schetst de contouren van zo'n functie: de randvoorwaarden voor een succesvolle invulling, de beoogde werking, een onderverdeling in drie varianten en het kennis- en leerlandschap waarbinnen het zou moeten gaan functioneren.

Het AEF-rapport omschrijft een regionale schakelfunctie als *'één centraal punt/netwerk per regio, herkenbaar als vraagbaak en versneller'*. De toegevoegde waarde ervan ligt in het creëren van overzicht, ook van *good practices*, het fungeren als sparring partner, het duurzaam sector- en domeinoverstijgend verbinden, het prikkelen een vraagstuk met een bredere blik te bekijken en het zelf maken van kennisproducten.

5

Terecht constateert AEF dat er op het gebied van samen leren en ontwikkelen al heel veel gebeurt. En dat het de bedoeling van een regionale schakelfunctie is om daarop aan te vullen.

Tien randvoorwaarden (door AEF geformuleerd) zijn:

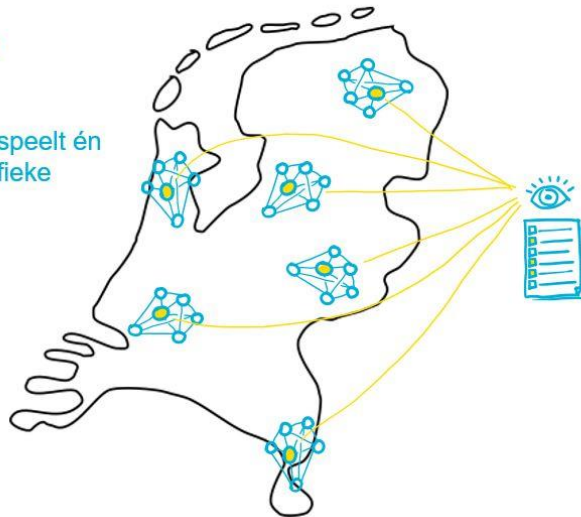
1. Meerwaarde: het vergroten van begrip en wijsheid
2. Focus op vraagstukken die een integrale aanpak vergen
3. Faciliteren bij vraagarticulatie
4. Overzicht hebben van de voornaamste kennispartners ('smoelenboek')
5. Ruimte voor regionale differentiatie
6. Een netwerk op basis van nabijheid en gedeelde behoefte
7. Perspectief op een duurzame structuur en op borging, maar wel in een adaptief en flexibel groeimodel
8. Timing: snelheid & flexibiliteit
9. Een heldere rolverdeling en bestuurlijk draagvlak en
10. Aansluiten en doorbouwen op het bestaande, geen nieuwe structuren

¹ Door AEF beschreven als een functie waarbij nationaal, regionaal en lokaal onderzoek kan worden gekoppeld aan de (regionale) maatschappelijke opgaven.

AEF onderscheidt bovendien drie varianten: een *actieve* (ongecoördineerd netwerk), een *proactieve* (gecoördineerd netwerk) en een *productieve* (gecoördineerd netwerk + kennisco-creatie). In wat volgt zullen de termen actieve, proactieve en productieve variant nu nog gebruikt worden (omdat die in de gesprekken ook zo aan de orde zijn gekomen en deze drieslag tot nu toe het referentiekader vormde), maar om de duidelijkheid te bevorderen is het zinvol om in het vervolg die termen aan te houden die preciezer beschrijven wat er bedoeld wordt: of een netwerk ongecoördineerd of gecoördineerd is, en bij de gecoördineerde netwerken of men al dan niet met een eigen kennisprogrammering werkt en dus zelf ook aan kennis-cocreatie doet.

Ongecoördineerd netwerk

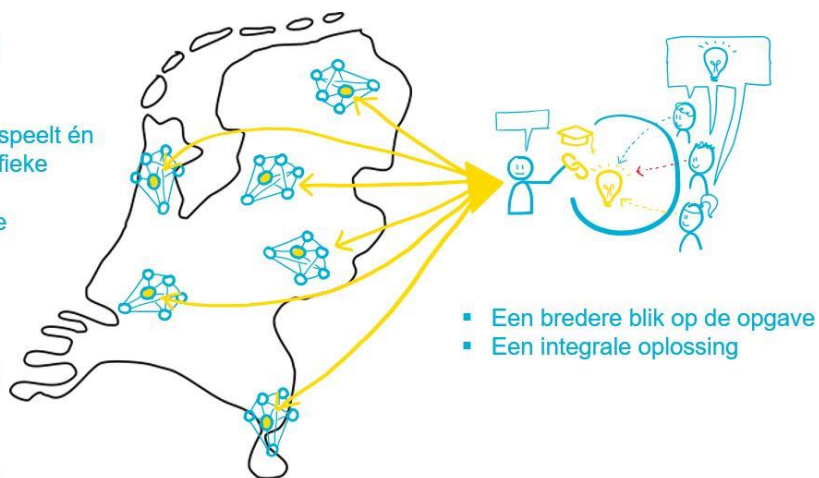
- Regionale netwerken
- Vraaggestuurd
- Eén centraal punt
- Overzicht van wat er speelt én relevant is voor specifieke opgave

6

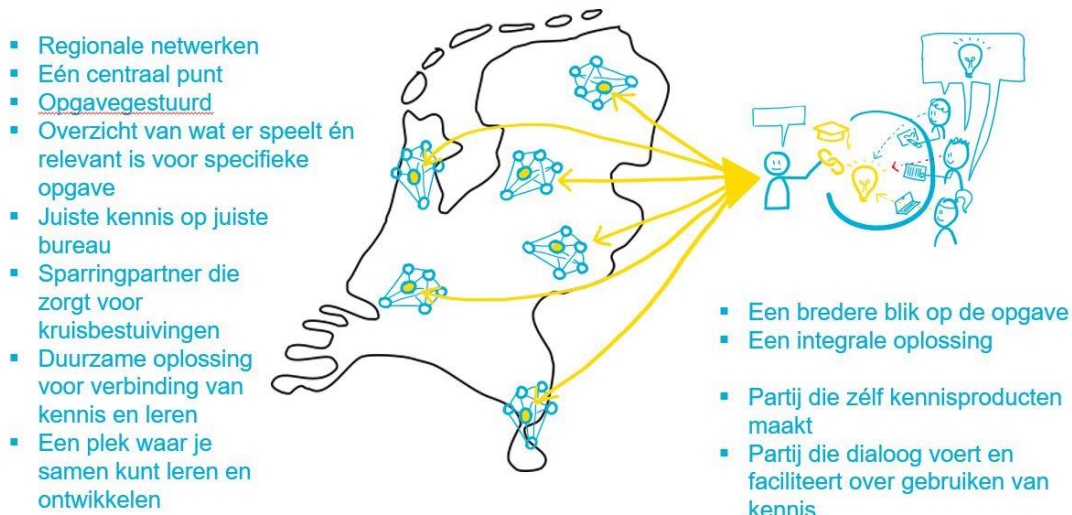
Gecoördineerd netwerk zonder kennisprogrammering

- Regionale netwerken
- Eén centraal punt
- Opgavegestuurd
- Overzicht van wat er speelt én relevant is voor specifieke opgave
- Juiste kennis op juiste bureau
- Sparringpartner die zorgt voor kruisbestuivingen
- Duurzame oplossing voor verbinding van kennis en leren
- Een plek waar je samen kunt leren en ontwikkelen

- Een bredere blik op de opgave
- Een integrale oplossing

Gecoördineerd netwerk met kennisprogramming

De opdrachtgevers geven Platform31 mee dat dit de kernelementen voor de te vormen kennisecosystemen zijn:

1. Het beschikbaar maken van betrouwbare data, informatie en formele kennis, met een accent op regionale relevantie.
2. Het leren door te doen, wat door gerichte ondersteuning kan leiden tot betere benutting van de aanwezige proces- en ervaringskennis in de regio.
3. Een integrale aanpak, te bereiken door opgavegericht te werken aan de opgaven in samenhang.
4. En monitoring van de voortgang, door per regio én op nationaal niveau de voortgang te evalueren.

7

De visie van AEF op regionale schakelfuncties vormt de basis voor het analysekader voor de gesprekken van Platform31 met verschillende sleutelfiguren. Deze sleutelfiguren zijn betrokken bij initiatieven die zich als regionale schakelfunctie zouden kunnen kwalificeren en bij initiatieven die hier naartoe op weg zijn of die er vanuit hun kennisorganisaties mee verbonden zijn.

Op basis daarvan heeft Platform31 de stand van zaken binnen deze initiatieven per Q3 2021 in kaart gebracht en een analyse over het geheel uitgevoerd. In een aantal bijeenkomsten met experts en leden van de initiatiefgroep is dit besproken. Dat alles resulteert in aanbevelingen over hoe het Veluwebeeraad een volgende stap kan zetten.

3 De uitgangspositie

De gesprekken en de achterliggende stukken geven in actuele maatschappelijke vraagstukken en de rol die kennis daarin speelt. Enkele observaties: Als maatschappij staan we voor een aantal complexe vraagstukken. Dat betreft de vier grote transities op het gebied van klimaat, energie, circulariteit en voedsel, maar er zijn er veel meer, zoals rond wonen en ruimtelijke ordening, leefbaarheid en veiligheid. Om voor die vraagstukken adequate oplossingen te kunnen vinden is goede samenwerking nodig en een perspectief dat de vraagstukken in samenhang bekijkt.

De regio

Een belangrijk deel van de opgaven ligt in de regio, waar gemeenten, provincies en hun partners werken aan oplossingen in de praktijk. De Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie (AWTI) behandelt deze in haar recente advies [Samen de lat hoog leggen](#). Daarin wordt de regio uitgelegd als

“fluïde ruimte waarbij de afbakening telkens wordt bepaald door de schaal waarop maatschappelijke en economische opgaven spelen en door de beleidsprocessen die relevant zijn voor die opgaven.”

Wat hierbij als inspiratie kan dienen is de benadering van Geert Teisman die de regio ziet als ‘tussenruimte’, als plek die letterlijk de ruimte biedt om aan bestaande structuren, instituties en belangen te ontstijgen en samen per opgave een ‘rijke agenda’ te maken. Dit mede omdat innovaties vaak op snijvlakken ontstaan. Dit proces is versterkt door decentralisatiebewegingen onder achtereenvolgende kabinetten.

8

De rol van de burger

Voor complexe maatschappelijke vraagstukken gaat het om passende arrangementen, die steeds meer om samenwerking tussen overheden en hun partners vragen, om gelijkwaardigheid, gezamenlijke regie en om het verzamelen, ontsluiten en toepassen van kennis. Belangrijk is hierbij de **maatschappelijke urgentie** voor ogen te houden: het schakelen is geen doel op zich, maar dient als middel om maatschappelijke vraagstukken verder te brengen. Dus uiteindelijk moeten burgers er ook profijt van hebben, en of de uitvoering zonder problemen verloopt is één van de checks op succesvol, met kennis goed onderbouwd beleid. Meer hierover is te vinden in het rapport [Onderzoek met een missie](#) van het Rathenau Instituut.

Ter illustratie een citaat uit de column van Martijn van der Steen in [VNG Magazine](#) van 24 september 2021:

“Samenwerkingsverbanden moet je ook beoordelen op wat het alternatief is: zijn ze beter dan wat er anders was geweest? (...) Pragmatisme mag niet de vervanger van democratische principes zijn, maar het is óók raar om het weg te strepen. Burgers willen leven in een land dat werkt.”

Precies dit aspect is in de hele beweging van regionale schakelfuncties nog wat onderbelicht gebleven, al staat de burger bij AEF wel genoemd; het betrekken van de inwoners die in de uitvoering vaak het meest direct met de gevolgen van beleid te maken krijgen. Daar is door de toeslagenaffaire en ook het vrijwel gelijktijdig verschenen onderzoeksrapport [Klem tussen balie en beleid](#) (commissie Bosman) al

de aandacht op gevestigd. Het illustreert het pleidooi dat Tjeenk Willink al een tijdlang houdt voor groter denken en kleiner doen, dat wil zeggen: vertrekken vanuit de uitvoering. Ook de aandacht die hij vraagt voor de maatschappelijke democratie sluit daarbij aan. In 2021 is vanuit de RUG (Campus Fryslân) een rapport verschenen dat specifiek ingaat op regionaal maatschappelijk onbehagen.²

Maatschappelijke oplossingen zijn alleen succesvol als zij ook tegemoetkomen aan de behoeften van de burgers. Een juiste framing van de rol die kennis hierbij speelt (zoals bijvoorbeeld ook vanuit de Friese pilot Bodem & Ondergrond bepleit wordt), kan daarbij verschil maken.

Gedeelde taal

Voor de gewenste passende oplossingen is kennis nodig, bestaande en nieuwe, in zeer uiteenlopende vorm. Variërend van data en vakkennis tot transdisciplinaire en meer generalistische kennis, en kennis van processen en governance.

Waar hebben we het over, en verstaan we hetzelfde onder de begrippen die we hanteren? Eén van de essentiële voorwaarden (die als zodanig nog niet expliciet in het AEF-rapport is aangegeven) de ontwikkeling van een gemeenschappelijke taal. Daarbij draait het om cruciale termen als kennis, kennisinfrastructuur of -ecosysteem, regionale schakelfunctie (en geen schakelpunt), horizontaal en verticaal leren, et cetera.

Zo is bij het centrale begrip 'kennis' van belang dat het voor hele verschillende soorten kennis staat: wetenschappelijke kennis, praktijkkennis, kennis uit evaluaties en monitoring. Ook data en informele kennis vallen eronder.

In de kern heb je twee soorten kennis: expliciet en impliciet. Expliciete kennis is kennis die je kunt uitleggen en dus verwoorden. Impliciete kennis is lastig onder woorden te brengen, maar wel toe te passen.

9

Knowledge is an activity which would be described as a process of knowing (Polanyi, 1969)

Tacit knowledge provides the necessary context to give meaning to knowledge that can be explained or put into words³

Het laat zien dat je er met kennismangement alleen -in de zin van het proces van het creëren, delen, gebruiken en beheren van de kennis en informatie binnen een organisatie -nog niet bent. Je hebt dus ook capaciteitsopbouw nodig bij de gemeente, de provincie en uitvoerders om kennis in de lokale en regionale praktijk haar toepassing te laten krijgen, want daar moet die kennis helpen bij het oplossen van concrete vraagstukken.

Zoals het Rathenau Instituut aangeeft, verschuift bij kennisecosystemen het perspectief naar het samenspel tussen de verschillende organisaties die nodig zijn om kennis te ontwikkelen voor maatschappelijke opgaven. Eén van de oorzaken van die verschuiving is dat vraagstukken complex zijn en partijen deze niet meer sectoraal/disciplinair kunnen oplossen. De vraagstukken hebben impact op de leef- en werkomgeving van burgers. Internet en sociale media zorgen voor snelle informatieverbreiding. Dat kan leiden tot misleiding, met emotie als gevolg. Hoe zorg je dat de

² Caspar van den Berg en Annemarie Kok, [Regionaal maatschappelijk onbehagen](#), RUG, september 2021.

³ Definities uit de publicaties van Michael Polanyi: *Personal Knowledge* (1958) en *The Tacit Dimension* (1966)

overheden bij dit alles voldoende geëquipeerd zijn met kennis en vaardigheden om hun werk uit te voeren? Dat vraagt om gezamenlijke kennisopbouw: enerzijds om expliciete kennis (publicaties, wetenschappelijke onderbouwing of onderbouwing vanuit praktijkgericht onderzoek hbo) en anderzijds om competentie-opbouw bij mensen om samen te werken aan oplossingen die uitmonden in expliciete kennis en in innovatieve oplossingen.

Er was een tijd waarin men kennis vooral als een product zag dat je kon in- of verkopen. Maar bij de regionale netwerken past veel beter: samen kennis ontwikkelen in co-creatie, om zo samen te leren en het leervermogen te vergroten.⁴

Naast kennis is er behoefte aan innovatie, om nieuwe wegen te vinden waar de bestaande kennis niet (optimaal) blijkt te werken. Kennis is nu vooral nationaal georganiseerd: in nationale kennisinstellingen. Maar in toenemende mate ontstaan regionale kennisecosystemen⁵, met andere en/of regionaal georiënteerde kennisinstellingen (hogescholen en universiteiten, maar ook ROC's) als kennispartners. Binnen deze nieuwe netwerken worden vraagarticulatie, kennisontwikkeling en -toepassing met elkaar verbonden, waarbij een goede verbinding met beleid en uitvoering essentieel is.

Binnen de kennisecosystemen ontstaat dankzij de nieuwe samenwerkingen een gemeenschappelijke taal om de grote opgaven samen aan te pakken. Voor de naamgeving van deze netwerken bestaat nog geen gemeenschappelijke terminologie, er worden verschillende aanduidingen voor gebruikt. AEF stelde voor te spreken van 'regionale schakelfuncties'. Wij stellen voor om de benaming 'regionale schakelfunctie' te vervangen door die van '**regionaal kennis- en innovatienetwerk**', omdat dit beter aangeeft welke rol een dergelijk netwerk vervult.

10

Regionaal kennis- en innovatienetwerk (of KIN) is een aanduiding voor lerende netwerken van partijen die werken aan dezelfde maatschappelijke uitdagingen, vanuit het besef dat zij opgaven alleen in gezamenlijkheid kunnen oplossen. De uitdagingen trekken zich namelijk niets aan van structuren, disciplines, sectoren, beleidsdomeinen, etc. De nadruk op het lerende aspect en op het netwerkarakter verdient een term die dat beter tot uitdrukking brengt en die meer aansluit bij gangbare terminologie.

Leeswijzer: opbouw van het rapport

Dit rapport beschrijft eerst kort de bestaande initiatieven, met de belangrijkste parameters samengevat in tabelvorm. Daarna volgt een analyse, waarbij we zowel naar de nabije als naar de wat verder weggelegde toekomst kijken. Vervolgens besteden we aandacht aan andere netwerken waar iets te leren valt voor de hier beschreven ontwikkeling. We sluiten af met een aantal gerichte aanbevelingen. Als bijlagen zijn een tabel met een overzicht van de beschreven initiatieven, een begrippenlijst, een lijst van geïnterviewden en een literatuurlijst opgenomen.

⁴ Termen die hier bij horen zijn de zogenaamde 'modus 2 kennis' van Michael Gibbons en Helga Novotny, de 'transformational knowledge' van Donald Schön (van *The Reflective Practitioner*) en de 'transactional problem solving' van Hirsch Hadon.

⁵ Het Rathenau Instituut zegt over kennisecosystemen het volgende: "Kennisecosystemen bestaan uit verschillende complementaire organisaties die in onderlinge samenwerking en competitie onderzoek doen en kennis delen rondom een collectief doel, een gedeelde kennisagenda of roadmap. De samenstelling en dynamiek van een kennisecosysteem zijn afhankelijk van het soort agenda waaromheen de partijen zich organiseren. Voor maatschappelijke opgaven zijn andere, meer diverse kennisecosystemen nodig dan voor academische onderzoeksagenda's of technologische innovatieagenda's. In het eerste geval zullen bijvoorbeeld ook overheidsdiensten (zoals de GGD'en), organisaties uit het maatschappelijk middenveld en burgers een rol moeten krijgen." [Sturen op samenwerking in kennisecosystemen](#), juni 2020.

4 Inventarisatie: regionale netwerken

We hebben met een aantal regionale netwerken (deels nog in opbouw) gesproken; hieronder wordt beknopt verslag gedaan van die gesprekken. Achterin het rapport is een lijst te vinden van de initiatieven en de gesprekspartners (bijlage 3). We hebben de gesprekken gerubriceerd: enerzijds betrof het de onderwerpen Klimaatadaptatie, Bodem & Ondergrond, Circulaire Economie en Vergunningen, Toezicht en Handhaving + Omgevingsveiligheid (4.1 tot en met 4.4). Daarnaast hebben we nog met een aantal andere regionale netwerken gesproken, die we onder 4.5 hebben gerangschikt. Onder 4.6 doen we verslag van onze gesprekken met de uitvoeringsorganisaties, en bij 4.7 wordt tot slot van dit hoofdstuk nog kort iets gezegd over de inventarisatie die vanuit het Regieorgaan SIA is gemaakt van kansrijke verbindingen met de hogescholen en het praktijkgerichte onderzoek.

4.1 Klimaatadaptatie

Binnen het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA), dat loopt vanaf 2018, is kennisontwikkeling en kennisdeling één van de instrumenten. Hier is specifiek aandacht aan besteed door het Projectteam Kennisaanpak DPRA, dat in nauwe samenwerking met het platform Samen Klimaatbestendig⁶ eind november 2020 met een advies kwam. Dat (zeer grondig uitgewerkte) advies onderscheidt een cyclus van vijf stappen: inventariseren, selecteren, programmeren, ontwikkelen en delen & leren. Voor elk van deze stappen zijn aanbevelingen gedaan, die zich richten op het beter laten aansluiten van praktijk en onderzoek, het verbreden van de programmering met meer ruimte voor de stem van de praktijk, ook verder kijken door middel van verkennend en fundamenteel onderzoek en een grotere focus op interactieve leervormen (waarvoor een modulaire leeromgeving is ontwikkeld). Ook worden positioneringsadviezen gegeven, zoals een betere coördinatie tussen de ministeries en een sterkere verbinding met universiteiten, hogescholen, mbo-instellingen en adviesbureaus. Het financiële perspectief voor de komende jaren moet nog worden uitgewerkt. De kennisstrategie wordt NAS-breed doorontwikkeld, daarbij haken ook andere ministeries aan. Vanuit Samen Klimaatbestendig is bovendien in kaart gebracht welke maatschappelijke trends er zijn rond Klimaatadaptatie en waarom die een netwerkaanpak nodig hebben.

11

Praktijkervaringen

Voor het thema Klimaatadaptatie en vanuit het DPRA hebben wij gesproken met een drietal regionale netwerken: het Platform Water Vallei en Eem, de CoP Klimaatadaptatie Zuidelijke Randstad en het Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland (Brabant/Limburg)

Het Platform Water Vallei en Eem is een initiatief dat inmiddels al is doorontwikkeld naar de proactieve fase uit het AEF-model (zie de uitleg over de [drie fasen](#) op pagina 6-7). Het is een programma met een 0,8 fte programmamanager aan het hoofd, gedetacheerd vanuit een van de partners. Hier is slim gebruikgemaakt van een kans die zich voordeed door het Bestuursakkoord Water te vertalen in een Regionaal Adaptatieplan. Succesfactoren voor dit platform zijn een heldere bestuurlijke en ambtelijke structuur en bestuurlijk draagvlak. Door tweemaandelijks bij elkaar te komen en tegelijk ook nieuwe projecten op te zetten is een natuurlijke dynamiek ontstaan. Bij die nieuwe

⁶ Dit platform is op zichzelf al een instrument voor uitwisseling van kennis en ervaring tussen regio's en sectoren; het is positief geëvalueerd en onderzocht op regioschaal vanuit de UvA (door Jannes Willems).

projecten is het lastig dat de voorstadia niet gefinancierd worden. Er is een Koersplan en een zelf opgestelde Kennisagenda.

De CoP Klimaatadaptatie Zuidelijke Randstad is gestart vanuit de gemeenten Delft en Den Haag en het Hoogheemraadschap Delfland. Inmiddels is er een kerngroep van 11 gemeenten. Bestuurlijke binding is er via de Bestuurlijke Watertafel. Er is begonnen vanuit de actieve variant uit het AEF-model, maar inmiddels zijn er ook proactieve elementen. Centraal staat netwerkend werken: mensen uit verschillende organisaties en organisatielagen komen bijeen om kennis te delen en nieuwe kennis toe te passen. Voor de organisatie doet het platform een beroep op twee externen. Er zijn vier CoP-bijeenkomsten per jaar. De CoP heeft een bescheiden budget en is steeds maar voor één jaar gegarandeerd. Gevraagd naar aandachtspunten worden kennisopbouw (niet te veel outsourcen), de specifieke problemen van kleinere en grote gemeenten en vraagarticulatie genoemd. Klein werkt beter dan groot, is de ervaring. Deze CoP betreft een bottom-up gedragen netwerk van kenniswerkers die elkaar opzoeken. De provincie Zuid-Holland heeft een stimulerende en verbindende rol.

Het Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland (Brabant/Limburg) bestrijkt een groot netwerk: 95 gemeenten en 13 werkregio's. Omdat de beschikbare menskracht en de financiële ruimte beperkt is, moet het platform keuzes maken. Het zwaartepunt van het platform ligt op ambtelijk niveau. Er is een ambitie- en strategiedocument opgesteld en de rol van de bestuurders is daarmee toegenomen. Er is daarom sinds 2020 ook een bestuurlijk overleg van de werkregio's. Voor de werkregio's zijn er eigen uitvoeringsagenda's en een gemeenschappelijke uitvoeringsagenda. Een kernteam zorgt voor enige coördinatie, maar er zijn (bewust) geen zware structuren. In het najaar van 2021 vond een evaluatie plaats. De tevredenheid onder de 250 respondenten is hoog. Mede daarom wil het platform graag voort op de ingeslagen weg.

12

Er zijn meer netwerken

Naast deze regionale netwerken zijn er een kleine twintig lokale publiek-private netwerken. Deze zijn bottom-up tot stand gekomen. Amsterdam Rainproof is daarvan het meest bekend. Daarnaast zijn er de 45 DPRA-werkregio's. Deze worden soms door provincies op grotere schaal bij elkaar gebracht (maar lang niet overal).

4.2 Bodem & Ondergrond

Hier hebben we gesproken met betrokkenen van een van de acht pilots Regionale kennisschakelpunten Bodem & Ondergrond: Regionaal Schakelpunt Fryslân. Deze pilots worden gefinancierd door het ministerie van IenW. De coördinatie hiervan ligt bij de VNG.

Praktijkervaringen

Bij de pilot Fryslân vormen het Fries Sociaal Planbureau (FSP) en Deltares de projectleiding. De looptijd van de pilots is een jaar. Voor de VNG pilots zijn er acht leerthema's benoemd:

1. Bestuur en verankering,
2. Organisatie en rol van een RSP,
3. Informatie- en communicatiekanalen,
4. Schaalniveau,
5. Inhoudelijke focus,
6. Data en kennisbronnen,
7. Samenwerking regionaal,
8. Relatie nationaal.

Bij deze pilot staan met name een inhoudelijke focus en de relatie nationaal-regionaal centraal. Het FSP had binnen Friesland al een schakelfunctie op sociale thema's, dus die ervaring kan worden ingebracht. In eerste instantie is de aanpak redelijk sectoraal vanuit Bodem & Ondergrond, maar er is oog voor verbinding met andere maatschappelijke thema's. Het is de bedoeling om later de integraliteit te zoeken (bijvoorbeeld door verbinding met brede welvaartsdoelen).

Er is een plan van aanpak, met als (leer)doelen het regionaal organiseren van de vraagarticulatie en het leveren van kennis die aansluit bij de maatschappelijke opgave en de relatie tussen regionale en landelijke spelers op grond van Bodem & Ondergrond-kennis. De pilot legt nadruk op de beschikbaarheid, bruikbaarheid en acceptatie van kennis om te komen tot goed onderbouwd beleid.

Er zijn meer netwerken

Naast Friesland zijn er begin november 2021 nog zeven regionale pilots voor Bodem & Ondergrond gestart: Drenthe, Flevoland, Gelderland, Noord-Brabant, Noord-Holland/Noordzeekanaalgebied, Twente en Zeeland.

4.3 Circulaire economie

Voor circulaire economie is er een eigen vorm van regionale schakelfunctie in ontwikkeling.

Er wordt gewerkt aan een kennisecosysteem rond circulariteit en het belang van kennisinventarisatie, kennisontwikkeling en kennisdeling wordt gezien. Er is een plan gemaakt dat voorziet in regiohubs en een expertisecentrum. Dat expertisecentrum is de kern van deze regionale schakelfunctie. Het zorgt voor de verbindingen, inventariseert de kennisvragen en speelt daarop in. Inzet is echt opgavegericht, omdat daar de meeste vragen liggen. De regio mikt in eerste instantie op de proactieve variant uit het AEF-model, maar wil op termijn ook zelf kennis ontwikkelen. De volgende stap is een investeringsvoorstel om de circa 3 miljoen euro (dat bedrag is nodig om dit kennisecosysteem in twee jaar op te bouwen), bij elkaar te krijgen. Daar wordt aan gewerkt, dit proces neemt wat meer tijd.

13

Het Initiatief Zuid-Holland rond Zeer Zorgwekkende Stoffen, Afvalverwerking en Circulaire Economie is in het voorjaar van 2021 gelanceerd. Het verbindt de vraagstukken van zeer zorgwekkende stoffen en afvalverwerking aan die van de circulaire economie.

Dit initiatief komt voort uit de Kenniscommunity Veiligheid en Gezondheid in de Leefomgeving van het Veluweberaad. In eerste instantie ligt de focus op de provincie Zuid-Holland, maar het verder door kennis en expertise breder uit te wisselen. Ondertussen bouwt men ervaring op met hoe een regionaal kennis- en innovatienetwerk werkt.

De provincie financiert. Op langere termijn moet de financieringsbasis verbreed worden. Het ontwikkelplan onderscheidt vier fasen, die het AEF-model volgen. De pilot duurt anderhalf jaar en loopt tot eind juni 2022. Het inhoudelijke werk is in de zomer van 2021 gestart. Er is gekozen voor klein beginnen – met een eigen kennisagenda eind 2021 – en daarna doorontwikkelen.

4.4 Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) en Omgevingsveilig

Voor beide opgaven, VTH en Omgevingsveiligheid, zijn probleemanalyses gemaakt. Op basis daarvan is een visie ontwikkeld waarin de diverse aspecten van de kennisbehoefte op deze thema's uitgewerkt

worden. Voor Vergunningen Toezicht en Handhaving (VTH) is er budget beschikbaar voor de verkenning, voor de fase daarna moet dat er nog komen. Voor Omgevingsveiligheid is er budget binnen de Meerjarenagenda, die loopt tot en met 2024. Van de beschikbare acht ton op jaarbasis moeten ook andere activiteiten worden betaald. Inmiddels is voor Omgevingsveiligheid de fase van kwartiermaken aangebroken.

4.5 Andere regionale netwerken

Naast de vier hiervoor genoemde netwerken (deels nog in ontwikkeling) is er nog een aantal initiatieven dat als regionaal kennis- en innovatienetwerk gezien zou kunnen worden, en daarnaast zijn er uitvoeringsorganisaties die ook met deze ontwikkeling te maken hebben. Ook daarmee hebben we gesproken, de uitkomst van die gesprekken zetten we hieronder op een rij.

4.5.1 Ministerie van BZK, Omgevingsagenda's

De vijf Omgevingsagenda's zijn gericht op interbestuurlijke samenwerking en hebben in die zin een schakelfunctie tussen de overheden binnen het fysieke domein. Ze faciliteren het bestuurlijk-strategische gesprek, om te komen tot afspraken over de uitvoering van complexe ruimtelijke vraagstukken. Het gaat om handelingsperspectieven: kennis vormt basis voor positiebepaling en formulering van concrete opgaven. Dit hele proces bevindt zich nog in de startfase. Knelpunten zijn menskracht en financiën. Voor de Omgevingsagenda's is 500.000 euro beschikbaar op jaarbasis, plus 250.000 euro voor de regio's (procesgeld). Het doel is niet om een kennisagenda op te stellen; wel maken Omgevingsagenda's duidelijk op welke vlakken er behoefte is aan verdieping. Ze kunnen dus goed dienen als inspiratiebron voor kennisagenda's. Bij de Gebiedsagenda's zijn er soms wel kennisagenda's opgeleverd.

14

4.5.2 Regionale Schakelfunctie Twente

Kennispunt Twente bestaat al sinds januari 2014 als regionaal onderzoeksbureau van en voor 14 Twentse gemeenten. Deelnemende gemeenten zijn: Enschede, Hengelo, Almelo en GR-regio Twente. Naast bijdragen in natura zijn er in de verkennende fase nog geen financiële bijdragen voor het nieuwe regionale kennis- en innovatienetwerk (dat nu nog Regionale Schakelfunctie Twente heet). Er is voorzien in een ontwikkeling van 3-4 jaar voor de doorontwikkeling van dit netwerk (verdichting), met Kennispunt Twente als stabiele basis. Er is gekozen voor de proactieve variant. Beoogde deelnemers ook onder andere kennisinstellingen, provincie, Trendbureau Overijssel en uitvoeringsdiensten.

Bij Kennispunt Twente ligt de focus op sociaal domein, welzijn, economie en arbeidsmarkt, bestuur, bedrijfsvoering en participatie. Deze focus is breed en in potentie ook integraal. De nog ontbrekende fysieke domein-thema's komen waarschijnlijk binnen bereik via deze nieuwe ontwikkeling.

Kern is de urgente kennisbehoefte over maatschappelijke opgaven en het bestaande ecosysteem.

De meerjaren-ontwikkeling volgt de drie stadia van het AEF-rapport: formaliseren (in de fase t/m april 2022), versterken verticale lijnen en blijven ontwikkelen.

Aandachtspunten zijn dat de inzet van partners vooral nog in natura is (in afwachting van extra budget); de beperkte beschikbare capaciteit en tegelijk toch de wens om vaart te maken, en de balans tussen sectoraal en integraal werken.

4.5.3 Provincie Noord-Holland: gezonde leefomgeving

Regionale samenwerking in Noord-Holland rond het thema Gezonde Leefomgeving. Deze is ontstaan uit een eerdere pilot van/met het RIVM en onderdeel van een bredere reflectie op de rol van kennis binnen de provincie Noord-Holland. Daartoe worden gesprekken gevoerd met gemeenten en GGD's.

Het initiatief is verankerd in het coalitieakkoord (uit juli 2019), en onderdeel van de provinciale beleidsagenda. Een kennisagenda wordt nog opgesteld.

4.5.4 Zeeland: data

In Zeeland onderzochten Berenschot en KWINK| PROOF op initiatief van de provincie de samenwerking rond data en datatoepassing in relatie tot de eigen kennishuishouding. Met als resultaat: een netwerksamenwerking in de vorm van een data-alliantie, met als mogelijke thema's toerisme, arbeidsmarkt en het sociaal domein. De Hogeschool Zeeland, waaraan een lectoraat Data Science verbonden is, neemt op verzoek van de provincie het voortouw. De Provincie stelt 150.000 euro beschikbaar om in twee jaar de data-alliantie te kunnen opstarten.

4.5.5 Community of Practice GebiedsOntwikkeling (GO) 3.0

Deze open community is een netwerk van provinciale strategen. De CoP focust op brede welvaart en gebiedsgericht integraal werken. Het komt voort uit directeurenoverleg en wordt door IPO gefinancierd. Gebied + opgaven in dat gebied staan centraal. Het programma omvat telkens één hele dag en bestaat uit drie onderdelen: 1. inzoomen op gebied en vraagstuk 2. vertalen naar alle twaalf gebieden en 3. kennis delen met het hele netwerk eromheen.

15

De werkwijze is ontwikkeld (voor GO3.0) en de CoP staat klaar om die te testen. CoP functioneert bottom-up en zonder expliciete kennisagenda. Het gaat hier meer om de manier van werken. Leren van elkaar is de hoofdzaak. Een mooi resultaat is dat er al gedacht en gesproken wordt in termen van 'wij'.

4.6 GGDGHOR, Rijkswaterstaat en Omgevingsdienst Nederland (ODNL)

GGDGHOR, Rijkswaterstaat en ODNL hebben behoefte aan een landelijke kennisstructuur die aansluit bij hun rol. De bestaande structuren die er al voor deze kennis- advies- en uitvoeringsrollen zijn, beschouwen zij op zich als passend. Versterking op regionaal niveau is wenselijk, omdat de diensten zelf al regionaal vertakt zijn en geen behoefte hebben aan ruis of duplicering of parallelle circuits die niet of niet goed op elkaar aansluiten. Ze hechten aan een heldere structuur die reeds belegde rollen ondersteunt en versterkt. Inzet: vanuit een eenduidige kennisbasis duiden en presenteren van de handelingsopties, als basis voor lokaal maatwerk. Zo kan het collectief bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen die zowel juridisch houdbaar als maatschappelijk geloofwaardig is. Door de verschillende overheden en in de verschillende beleids-, ontwikkel-, transitie- en uitvoeringsopgaven wordt gehandeld vanuit een continuïteit in kennis en gedachtegoed. Het is belangrijk dat de structuur de rollen van de verschillende actoren versterkt. De organisaties dragen zo graag bij aan kennisontwikkeling voor de diverse maatschappelijke opgaven. Zo zoeken ze bijvoorbeeld mee naar innovatieve oplossingen. Het gaat om bij de opgaven passende arrangementen. De voorkeur gaat uit naar geregisseerd doorontwikkelen: samen bestaande structuren aan elkaar rijgen, zodat ze elkaar versterken. Voorop

staat de kwaliteit van kennis, de duiding ervan en de handelingsperspectieven. En aandacht voor gezamenlijke innovatiekracht en beleidsvernieuwing.

Er zijn 25 GGD's en vijf bovenregionale. Op nationaal niveau is er afstemming binnen de portefeuille Gezonde Leefomgeving. Het RIVM heeft een rol in kennisborging en duiding. De door ZonMw geïnitieerde regionale Academische Werkplaatsen richten zich op kennisontwikkeling en innovatie, en hebben daarbij de GGD's als belangrijke partner. Vanuit de landelijke kennisstructuur zijn er banden met vrijwel alle ministeries, elk met eigen kennisstructuren. Feitelijk fungeren de GGD's al als schakelfuncties binnen en tussen de regio's en verbinden ze met het RIVM en ZonMw landelijke en lokale kennis.

Rijkswaterstaat is een kennisintensieve organisatie. Tien procent van de 9000 medewerkers is verenigd in een aparte 'kennispoot'. De medewerkers binnen deze 'kennispoot' ondersteunen deels de interne RWS-processen, maar ontsluiten de kennis ook deels richting decentrale overheden (onder andere het Informatiepunt Leefomgeving heeft een schakelfunctie naar decentrale overheden). Integraliteit zit in de kern van de werkzaamheden, maar tegelijkertijd geldt ook: hoe abstracter een vraagstuk wordt aangesneden, hoe moeilijker het wordt.

Ook de Omgevingsdiensten zijn het collectieve karakter aan het verstevigen en werken aan een met de GGD's vergelijkbare structuur. Daarbij is er vooral behoefte aan de koppeling van kennis aan de beleidscyclus, om beleid en uitvoering beter met elkaar te verbinden. Er is hierbij meer 'stelseldenken' nodig om landelijke doelen goed te koppelen aan decentrale afwegingen en uitvoering. De inzet is doorgaans het organiseren van collectieve uitvoeringskracht bij een vraagstuk. En voor de omgevingsdiensten is een externe impuls (bijvoorbeeld meer gezamenlijk optrekken van overheden, ook bij de regionale kennis- en innovatienetwerken) welkom en noodzakelijk.

16

Voor deze partijen is een schone, gezonde en veilige leefomgeving, een belangrijk, maar ook complex en integraal maatschappelijk vraagstuk. De opgave, rol en verantwoordelijkheden van partijen zouden daarbij leidend moeten zijn.

4.7 Opbrengst inventarisatie kwartiermaker Regieorgaan SIA

Het Regieorgaan SIA heeft – mede in opdracht van VNG - in kaart gebracht waar bij lectoraten, kenniskringen en lectorenplatforms op hogescholen de kansen liggen voor verbindingen. Die blijken er in ruime mate te zijn: rondom ruimtelijke vraagstukken en de Omgevingswet. Met het lectorenplatform GROW als centrum en zes regionale omgevingslabs, en vanuit het lectorenplatform Delta & Water met zes regionale living labs. Ook aanhaken bij Klimaatadaptatie via de Climate Campus IJsseldelta ligt voor de hand. Daarnaast is er nog een aantal thema's aangereikt zoals demografie, voedsel, veiligheid, energie & technologie en samenwerkingen rond Arbeid & Gezondheid die mogelijkheden bieden. Deze verkenning onderstreept het belang van gezamenlijke vraagarticulatie. Door dit proces wordt de lokale/regionale context geactiveerd en ontstaat er bij de partijen in de regio responsiviteit en de wens tot leren.

In [bijlage 1](#) staat een overzicht van alle regionale netwerken in tabelvorm.

5 Analyse

5.1 Huidige situatie

Op het moment waarop de gesprekken plaatsvonden en waarop deze rapportage is geschreven, hebben de meeste regionale netwerken (primair) een thematische/sectorale insteek. De variant met een gecoördineerd netwerk zonder eigen kennisprogrammering komt het meest voor. Uit hun plannen kun je afleiden dat de netwerken aan het begin staan van een doorontwikkeling. Vaak werken ze toe naar een meer integrale werkwijze, naar een eigen kennisagenda en naar 'transleren'. Maar er zitten ook enkele goed draaiende CoP's bij met een accent op kennisuitwisseling en netwerksamenwerking. Enkele regionale netwerken hebben een ander vertrekpunt. Zoals in Twente (waar Kennispunt Twente al een positie verworven heeft) en de CoP van de provincies (die bij toerbeurt alle regio's bezoeken, gekoppeld aan een specifiek GO-vraagstuk). Bij het FSP ligt de verbinding tussen fysiek en sociaal domein voor de hand. En de regionale netwerken in Noord-Holland en Zeeland betreffen ook de (her)inrichting van het provinciale kennisecosysteem.

De meeste regionale netwerken zijn, op enkele uitzonderingen na, nog tamelijk pril en duidelijk in een opstartfase. In die fase zijn ze nog kwetsbaar. Er is vaak voorzien in tijdelijke financiering, vooral vanuit ministeries en provincies, maar voor de verdere doorontwikkeling is er behoefte aan meer zicht op continuïteit en een langere baan om op te schaatsen. Er is qua menskracht en middelen dus beperkte slagkracht. Tegelijkertijd is men trots op de resultaten die desondanks behaald worden.

17

Heterogeniteit tussen de regionale netwerken ontstaat door de fase waarin ze zich bevinden, de initiatiefnemer (en de ruimte die deze kan bieden), de organisatievorm van het netwerk (bijvoorbeeld uitvoering bij een hogeschool leggen of een aparte stichting opzetten) en de beschikbaarheid van middelen. De regionale netwerken die al meerdere jaren succesvol functioneren, zoals Kennispunt Twente en het Fries Sociaal Planbureau, hebben de voordelen van een langetermijnperspectief en een gedeeld belang bij de partners.

5.2 Kernelementen en de tien randvoorwaarden van AEF

Een aantal elementen keert in vrijwel alle gesprekken terug. Zo is de 'why' van de regionale kennis- en innovatienetwerken – het aanreiken van bruikbare oplossingen voor maatschappelijke opgaven – fundamenteel om het oog op de bal te kunnen houden. Dit sluit aan bij de eerste randvoorwaarde van AEF: aantoonbare meerwaarde voor praktijk, beleid en 'kennismakers'.

Een tweede belangrijke randvoorwaarde: legitimiteit en draagvlak, ook wat betreft kennispartners, plus een heldere rolverdeling tussen de betrokken partijen en goede spelregels voor samenwerking, zijn voor alle netwerken een belangrijk thema. Dat correspondeert met randvoorwaarde 9 van AEF: een heldere rolverdeling en bestuurlijk draagvlak. Specifiek is bestuurlijke borging van belang, zodat ook aan een langere termijn perspectief gewerkt kan worden. Ook daar wijst AEF al op via randvoorwaarde 7: perspectief op een duurzame structuur.

Verder klinkt in de gesprekken een sterke voorkeur door voor een organische aanpak, die vooral bottom-up tot stand komt. Deze doet ook recht aan de gelijkwaardigheid van de betrokken partners. Men herkent zich eerder in het beeld van een keten die steeds iets langer wordt, dan in een programmatische, top-down benadering die eerst het huis creëert en daarna gaat vullen. Dit correspondeert met de zevende randvoorwaarden van AEF: Perspectief op een duurzame structuur en op borging, maar wel in een adaptief en flexibel groeimodel.

Vaak blijkt een kennisagenda een goed en functioneel instrument om wat betreft kennis meer focus in de opgave te brengen en om de vraagarticulatie te versterken. Die vraagarticulatie is door AEF als randvoorwaarde genoemd, naast een focus op integrale vraagstukken.

Binnen de netwerken zijn de randvoorwaarden van AEF duidelijk terug te zien. Uit de gesprekken kwam, aanvullend hierop, dat er voldoende capaciteit moet zijn bij netwerkpartners (inclusief kleinere gemeenten, waar dat vaak lastig is). En dat toereikende financiën noodzakelijk zijn om meters kunnen maken

5.3 Bevorderende / belemmerende factoren

Uit de gesprekken kwamen een aantal (gedeelde) bevorderende en belemmerende factoren naar voren, die we hieronder op een rij zetten.

Bevorderend:

18

- Bestaand kennisecosysteem waarbij kan worden aangeknoopt: zoals bijvoorbeeld bij het Fries Sociaal Planbureau en Kennispunt Twente
- Helder bestuurlijk en ambtelijk mandaat + trekker/eigenaar
- Voldoende capaciteit in menskracht en geld, ook bij de partners
- Kennisinstellingen in de regio waarmee een partnerschap kan worden gevormd: zie de adviezen van Samen Klimaatbestendig en Regieorgaan SIA
- Zicht op een duurzaam perspectief, inclusief de randvoorwaarden

Belemmerend:

- Capaciteits-/geldgebrek
- Gebrek aan focus
- Ontbreken van gelijkwaardigheid tussen partners
- Ontbreken van zicht op continuïteit

5.4 De regionale netwerken in context

De geïnterviewde regionale netwerken gaven aan vrijheid te willen hebben om hun netwerken zelf in te richten op de bij hun opgaven passende manier. Zo kunnen naast regionale kennis- en innovatienetwerken ook andere vormen zoals Communities of Practice, Living Labs en City Deals, Regio Deals of nog andere Dealvormen ingezet worden. Door binnen één regio integraal met opgaven aan de slag te gaan en dat te combineren met de samenwerking *Als één overheid*, krijgt het gebiedsgericht werken een impuls.

In het denken over interbestuurlijke samenwerking en regionaal schakelen met kennis komt zowel horizontaal als verticaal leren naar voren. Horizontaal binnen één sector of overheidslaag, en meer

integraal, sectoroverstijgend; verticaal tussen overheidslagen, met mogelijke implicaties voor het hele stelsel.

Interessant hiervoor is de context van 'experimenteel bestuur', als "sturingsfilosofie voor wie in het publieke domein zoekt naar oplossingen voor ingewikkelde maatschappelijke vraagstukken en gelooft in de kracht van uitproberen", schrijft Suzanne Potjer. Daarbij vindt systematisch experimenteren en leren op drie niveaus plaats: lokaal/regionaal, horizontaal en verticaal. Bij dat laatste kan het om institutionele veranderingen gaan. Maar ook om een sterkere verbinding tussen beleidsontwikkeling en uitvoering/praktijk. Een voorbeeld hiervan is de Omgevingsagenda die het ministerie van BZK landelijk aanjaagt. Deze krijgt regionaal vorm en uitvoering, praktijkkennis beïnvloedt het landelijk beleid/de aanjaagfunctie van BZK en vice versa. Dat is ook leren van en met elkaar. En stuurt het experimenteren en het leren op de drie niveaus.

Bij het gebiedsgericht werken aan meerdere opgaven tegelijk komt integraal werken op een natuurlijke manier binnen bereik. Integraliteit is geen doel op zich, maar komt voort uit de aard van de opgaven en van de samenwerking.

Op vraagarticulatie als een van de essentiële randvoorwaarden is al door AEF gewezen. Het rapport van Regieorgaan SIA onderstreept het belang daarvan. Als je iets in de praktijk wilt oplossen, zul je de vragen uit de praktijk nodig hebben om tot de juiste oplossing te komen (sociaal, economisch, juridisch, technologisch, et cetera); een goede balans tussen *push* en *pull*. Het proces van vraagarticulatie is essentieel om de kennisuitwisseling met de praktijk te organiseren, draagvlak bij burgers en andere stakeholders te creëren en langs die weg tot de juiste, passende oplossingen te komen.

19

Om co-creatie (en op termijn ook productie, dan valt dit feitelijk samen) van kennis methodisch en systematisch op te pakken is een gezamenlijke kennisagenda een nuttig instrument. Onder een kennisagenda verstaan we te organiseren kennistrjecten rond thematisch geclusterde onderwerpen die samenhangen met de regionale maatschappelijke opgave. Een goede afstemming in vraagarticulatie en co-creatie is cruciaal om mismatches te voorkomen.

5.5 Een mogelijk toekomstbeeld

Een van de vragen van het Veluweberaad aan Platform31, is om op basis van dit onderzoek aanbevelingen te formuleren om de volgende stap in de ontwikkeling van de regionale KIN'en te zetten. Platform31 plaatst die aanbevelingen in een mogelijk toekomstbeeld op het kennisecosysteem (voorheen: Kennisinfrastructuur) en baseert zich daarbij op de gevoerde gesprekken en geraadpleegde rapporten.

Rapporten

Het recente adviesrapport [Samen de lat hoog](#) leggen van de AWTI gaat in op de connectie tussen Rijk en regio bij innovatie en neemt daarin ook de regionale schakelfuncties mee. De adviesraad komt met een viertal aanbevelingen om de samenwerking aan innovatie te verdiepen. De raad vraagt om een overkoepelend en inspirerend toekomstbeeld te ontwikkelen, om meer interdepartementale regie op de

bijdrage van het Rijk, om het opstellen van goed doordachte regionale innovatie-ecosysteem agenda's (RIEA's) en om het stimuleren van vernieuwing (mede door regionale Innovatiesupportcentra).⁷

De verkenning naar regionale innovatie-ecosystemen die eind 2020 is uitgevoerd vanuit de KIA Maatschappelijk Verdienvermogen sluit hier goed bij aan. De KIA koppelt het bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke uitdagingen aan het versterken van verdienvermogen en streeft daarbij succesvolle opschaling na. Het gaat hier om een combinatie van technologische en sociale innovatie. Ook burgers worden betrokken bij de ontwikkeling en implementatie. Innovatie gebeurt gebiedsgericht, in de regio, binnen regionale ecosystemen met de uitdaging als vertrekpunt hebben. Er is gekeken naar succesfactoren en knelpunten.

In deze hele operatie resoneert ook het rapport [Als één overheid](#) van de Studiegroep IFV. Ook daarin staan vier centrale aanbevelingen, uitgaande van arrangementen die uitstijgen boven het bestaande. Meer opgavegericht samenwerken, de regie op regionale opgaven versterken, de gelijkwaardigheid tussen overheden vergroten en de instrumentenkoffer beter benutten, aanvullen en vernieuwen. De Studiegroep constateert dat kennisgedreven werken niet vanzelfsprekend is en dat er behoefte is aan betere ontsluiting van het kennisaanbod. Aan meer lessen delen en leren van elkaar en aan meer zicht op de samenhang tussen maatschappelijke problemen.

20

In een aantal rapporten heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur nagedacht over de rol van de regio's en de kenniscomponent in maatschappelijke vraagstukken. Zo is er het signalement Kennis delen uit 2020. Het adviesrapport Rust-Reinheid-Regelmaat uit maart 2021 zoomt in op de bestuurlijke en financiële verhoudingen tussen de overheden, met de constatering dat het decentrale bestuur onder grote financiële druk staat. De Raad constateert dat de balans zoek is en komt met adviezen hoe die hersteld kan worden, gericht op de financiën, de bestuurlijke organisatie, instituties en cultuur en voorhanden instrumenten.

Recent is daar van de ROB nog het advies [Droomland of Niemandland?](#) bijgekomen. Dat signaleert dat het regiobestuur onontbeerlijk is voor een effectieve en democratische sturing van de grote toekomstige maatschappelijke opgaven (zoals woningbouw, energie en klimaat, stikstof, jeugd, werk & inkomen en arbeidsmarkt. De Raad geeft daarvoor een zestal uitgangspunten:

1. de inhoud centraal – de Raad vraagt ook expliciet om een integrale regionale agenda voor de opgaven in samenhang,
2. democratisch gelegitimeerd,
3. regionale autonomie als uitgangspunt (tenzij),
4. een in beginsel congruente regio-indeling (waarbij de Raad aangeeft gevoelig te zijn voor verschillen tussen fysiek, sociaal en economisch domein),
5. ruimte voor verschil en differentiatie (maar niet onbegrensd) en
6. een passend financieel arrangement.

De Raad pleit voor een afwegingskader voor taaktoedeling en maatwerk, maar spreekt tegelijk het ministerie van BZK aan op stelselverantwoordelijkheid.

⁷ In oktober 2021 is hier nog een advies aan toegevoegd over de kansen die er zijn voor de koppeling onderzoek en ondernemers, *Kansen pakken met kennis*.

Deze adviezen en de gedeelde visies door de sleutelfiguren tezamen hebben de volgende elementen gemeenschappelijk:

- Ze ontlenen hun samenhang aan de maatschappelijke/gedeelde uitdagingen, die ze als vertrekpunt delen.
- Ze pleiten voor regionale kennisagenda's, maar houden tegelijk ruimte voor verschil en differentiaties tussen opgaven en tussen regio's.
- Ze vragen verder aandacht voor betrokkenheid van burgers en voor democratische legitimering.
- Ze geven het belang aan van adequate financiële, bestuurlijke en organisatorische randvoorwaarden en de gelijkwaardigheid van partijen.
- Het leren van en met elkaar is een belangrijke drijver van succes, wat vraagt om een *Human Capital*-benadering om de toepassing van kennis te stimuleren.
- Daarnaast is een goede ontsluiting van het kennisaanbod belangrijk; dat vraagt juist om een kennismanagement benadering, een goed voorbeeld hiervan is het Informatiepunt leefomgeving (Iplo).
- *Last but not least* is er ook dringend behoefte aan landelijke afstemming/regie/coördinatie (in verschillende bewoordingen).

Voor de langere termijn kun je deze inventarisatie en de diverse andere rapporten waarnaar we verwijzen, zien als een 'call to action': hier ligt dus nog een belangrijke opgave!

Op termijn verwachten de onderzoekers waarnaar we verwijzen en de voor dit onderzoek gesproken sleutelfiguren dat waarschijnlijk een heel andere inrichting van het kennislandschap nodig is: veel meer in *organismen* in plaats van mechanismen, en de gevestigde (deel)belangen en bestaande organisaties overstijgend. Daarbij gaat het om verduurzaming van netwerken - flexibel en adaptief -, met de zeer complexe transitie - waarvan we veel aspecten op dit moment nog niet weten - als sturende factor. Dit is in lijn met het denken in kennisecosystemen van het Rathenau Instituut. Op dat vlak is er een schreeuwende behoefte aan kennis!

21

De vraag is of regionale kennis- en innovatienetwerken dan nog optimaal zijn. Deze zijn immers slechts een middel. Misschien moet je eerder denken aan tijdelijke netwerken/platforms, als ecosystemen van wetenschappers, bestuurders en burgers met gedeelde ambities, wederkerige relaties en voldoende organiserend vermogen. De rijksoverheid is hierbij kennispartner, geen regisseur. Zo kun je samen rond de vraagstukken een meerwaardeketen creëren (niet lineair!) en optimaal gebruikmaken van regio's als 'tussenruimte' (Teisman). Genoemde voorbeelden van deze manier van werken zijn de Regionale Energie Strategieën en de Regio Deals.

Actuele ontwikkelingen bieden aanknopingspunten voor dergelijke vormen van samenwerking. Een paar voorbeelden: een *innovation officer* bij het ministerie van IenW bekijkt in zijn promotieonderzoek welke rol de overheid het beste kan spelen bij systemische veranderingen. Ook bekijkt hij of daar een nieuw regime en werkwijze voor nodig zijn (transformatieve overheid), wat het einde zou betekenen van het oude systeem. Tegelijk wordt door andere onderzoekers ook aangegeven dat er nog veel te winnen valt bij een meer rationele benadering. Daarbij vormen kennis uit wetenschap en praktijk (en gezond verstand) de basis voor beleidsontwikkeling. Hier zou het langetermijnperspectief op kennis en innovatie waar de AWTI voor pleit, ruimte voor kunnen scheppen.

6 Leren van elders

Er zijn ook andere praktijken waarmee parallellen te trekken zijn, met interessante leeropbrengsten voor de ontwikkeling van het kennisecosysteem voor de leefomgeving. Hieronder staat een aantal van deze praktijken op een rij. Ook relevant: onderzoek rond de kennisbehoeften bij overheden en wat mogelijkheden zijn voor versterking van bestaande relaties. Dat signaleren wij hier met de bedoeling om in de volgende fase deze praktijken nader te onderzoeken op de geleerde lessen. En deze mee te nemen in de verdere ontwikkeling van het kennisecosysteem.

Werkplaatsen Sociaal Domein

Bij het leren van elders wijzen meerdere partijen gewezen op de Werkplaatsen Sociaal Domein die in 15 regio's verspreid door Nederland actief zijn, met steeds een hogeschool (lectoraat) als kern. Elke Werkplaats bestaat uit een samenwerkingsverband tussen hogescholen, zorg- en welzijnsinstellingen, gemeenten en vaak ook cliëntenorganisaties en kennisinstellingen. Samen bepalen en voeren zij een regionale kennis- en ontwikkelagenda uit om vraagstukken in het sociale domein door praktijkonderzoek, praktijkleren, leerwerk gemeenschappen en innovatie te verbeteren. Elke agenda heeft een eigen regionaal karakter en kleur. Naast de regionale agenda werken de Werkplaatsen gezamenlijk aan een aantal landelijke thema's: lerende praktijken, armoede, sociale basis en ervaringsdeskundigheid. De werkplaatsen publiceren position papers, essays en onderzoeksrapporten en organiseren kennisateliers en symposia. Ze vertegenwoordigen dus de productieve variant van AEF: een gecoördineerd netwerk met eigen kennisprogrammering. Financiering komt deels van het ministerie van VWS en deels van lokale partners en de hogescholen zelf. Deze werkplaatsen bestaan inmiddels ruim tien jaar. Er zijn daar veel lessen te leren over doorontwikkeling, de afstemming tussen landelijke en regionale thematieken en acceleratievermogen.

- Meer informatie: [Position paper Regionale broedplaatsen voor onderzoek en praktijkleren \(pdf\)](#).

De City Deal Kennis Maken

Voor de nabijheid in de opgaven biedt de City Deal Kennis Maken een interessant netwerk. Een bundeling van twintig steden en kennisinstellingen (HBO en WO); ministeries (met OCW als belangrijkste financier voorop), gemeenten en kennisinstellingen, gecoördineerd vanuit Regieorgaan SIA. De activiteiten omvatten: halfjaarlijkse kennisdelingsdagen, deels besloten alleen voor partners en deels open voor alle belangstellenden; plus jaarlijks een studiereis. Wegens bewezen succes is deze City Deal verlengd tot 2025.

- Meer detailinfo over de activiteiten binnen deze City Deal: [City Deal-steden presenteren hun projecten en ambities voor 2020 en 2021](#). Ook de andere 28 City Deals (er komen in 2022 nog weer nieuwe bij) en de Regiodeals zijn interessant om te zien, hoe regionaal en landelijk beleid op elkaar kunnen aansluiten en hoe gebiedsgericht effectief samengewerkt kan worden.

Netwerk Kennissteden Nederland

Binnen het Netwerk Kennissteden Nederland, de bundeling van alle universiteitssteden, VSNU, Vereniging Hogescholen en KENCES (studentenhuisvesting) is recent de samenwerking verder geïntensiveerd en geprofessionaliseerd. Het netwerk zet blijkens de position paper 'Impact van kennis'

(najaar 2020) in op een versterking van de kennis- en innovatiekracht van Nederland als kennisland. Er is een actieagenda aan gekoppeld met als thema's: de maatschappelijke impact van kennis vergroten, kennisintensieve ecosystemen versterken, verbeteren van stedelijke randvoorwaarden, in het bijzonder studentenhuisvesting en internationalisering. Het kan de moeite waard zijn om contact te leggen met dit netwerk, in het bijzonder de allianties rond kennisintensieve ecosystemen en maatschappelijke impact.

- Meer informatie: position paper [Impact van kennis](#) (pdf)

Het Gelders Ondergrond Overleg (GOO)

Naast de initiatieven zoals in dit rapport beschreven - waarvan het Platform Water Vallei en Eem al een flinke doorontwikkeling heeft doorgemaakt en het Platform Samen Klimaatbestendig een waardevolle verbindende rol speelt die qua vorm ook op andere thema's toegevoegde waarde kan hebben kwam in de gesprekken ook het Gelders Ondergrond Overleg in beeld. Dat initiatief kende een wat langere aanloopfase en doorontwikkeling, maar heeft inmiddels een structurele positie verworven. Onlangs is GOO (als een open netwerk voor professionals) door de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) vrij uitvoerig belicht in het rapport [Kennis in Meervoud](#) (pdf) (2021).⁸ Daarbij gaat het om een verschuiving naar bredere kennisdelingsvraagstukken, met inzet van multi-contextuele, multi-disciplinaire, multi-level en multi-horizontale kennis. De relevante strategische kennisvragen hierbij zijn: in welke context of voor welk publiek moet de kennis werken, welke disciplines kunnen eraan bijdragen en waar moet samenwerking gezocht worden, welke tijdshorizon is relevant en om welke bestuurslaag of -lagen gaat het?

Rathenau Instituut

Het Rathenau Instituut heeft een groot aantal relevante rapporten opgesteld, zoals [Kennis, kunde beleidskeuzes](#) (2020) en [Stad zoekt toga: Universiteiten en hogescholen als structurele kennispartner voor gemeenten](#) (2020). Dat laatste rapport bevat acht casestudies naar de beleidsgerichte samenwerking tussen gemeenten en universiteiten/hogescholen in hun regio. Het rapport concentreert zich op Rotterdam en focust op het domein gezondheid, zorg en welzijn, maar de beschreven werkwijzen zijn breder toepasbaar. Ook [Onderzoeksprogramma's met een missie](#) (2021) is in dit verband relevant om te noemen. Op dit moment vindt nog onderzoek plaats naar de kennisbehoefte en -inzet binnen gemeenten (rapportage volgt).

23

Gemeente Rotterdam

Bij de gemeente Rotterdam onderzoekt de Erasmus Universiteit de eigen inzet van kennis. De uitkomsten hiervan komen in de loop van najaar 2021 beschikbaar.

⁸ In hoofdstuk 7: Toepassing: kennisontwerp voor bodem en ondergrond, p. 34-41. De NSOB heeft trouwens recent meer studies uitgebracht die voor de beweging rond regionale netwerken relevant zijn, zoals [Leren institutionaliseren](#) (2020), [Opgavegericht tegenwerken](#) (2021) en [Het terugkerend verlangen naar regie](#) (2021).

7 Aanbevelingen

7.1 Algemeen

Dit onderzoek brengt de verandering van het kennisecosysteem voor het fysieke domein in kaart. De complexiteit van de maatschappelijke uitdagingen leidt tot een behoefte waarbij kennisdeling- en ontwikkeling meer en meer plaatsvindt in netwerken, op regionaal niveau, op integrale wijze en probleemgestuurd.

Om de transitie naar een meer integraal kennisecosysteem als netwerk van regionale ecosystemen te laten slagen, is een stimulerende, sturende rol vanuit de overheid/samenwerkende overheden cruciaal. Immers, de overheid is steeds vaker partner in netwerken en heeft deze netwerken hard nodig voor een maatschappelijk gedragen beleidsontwikkeling en -uitvoering. De bestaande netwerken zijn jong en vaak nog kwetsbaar (tijdelijke financiering, geen zicht op continuïteit, beperkte slagkracht). Ze zijn tegelijkertijd de opmaat naar het toekomstige kennisecosysteem.

Om de transitie van het kennisecosysteem te helpen maken, adviseert Platform31 de partners in het Veluweberaad om de volgende vervolgstappen te zetten:

24

1. Formuleren van een heldere opdracht met een meerjarige perspectief, interdepartementaal, voortvloeiend uit commitment van alle partners. Bijvoorbeeld: *“Stimuleer, stuur (regionale) partijen in het maken van de transitie naar een meer integraal kennisecosysteem voor de ruimtelijke opgave waar nodig en mogelijk.”*
2. Ontwikkelen van een gedeelde visie op het toekomstige kennisecosysteem als sturend en bindend element in de transitie, om daar de gewenste richting aan te geven.
3. Ontwikkelen van een volgsysteem op regionale netwerken om in aansluiting op deze inventarisatie goed zicht te houden op de verdere ontwikkeling van het kennisecosysteem als geheel en de regionale netwerken in het bijzonder.
4. In kaart brengen van de organisatorische randvoorwaarden voor partijen voor deelname aan de regionale netwerken, en de aansluiting met processen van beleid en uitvoering (de formele randvoorwaarden waarmee organisaties volwaardig aan deze netwerken kunnen deelnemen) en helpen bij de invulling daarvan.
5. Ontwikkelen van een aanpak om de toepassing van kennis over wettelijke taken in te bedden in een meer decentraal kennisecosysteem.
6. Ontwikkelen van een gezamenlijke stimuleringsregeling voor een duurzaam gunstig klimaat voor regionale kennis- en innovatienetwerken, inclusief financieel langetermijnperspectief (dat inhaakt op belemmerende en stimulerende factoren voor regionale netwerken).
7. Investeren in strategische communicatie, om de transitie van het kennisecosysteem zichtbaar te maken voor alle betrokkenen.
8. Verstevigen van het lerende aspecten in de netwerken, o.a. via een eigen, actiegerichte *learning community*.
9. Zorgen voor voldoende betrokkenheid van facilitatoren (intermediairs) die kunnen helpen de beweging te versnellen.

7.2 Uitgewerkt

We hebben de aanbevelingen hierna inhoudelijk uitgewerkt. Ze haken in op de ingezette ontwikkeling rond regionale kennis- en innovatienetwerken, en aanbevelingen over stelselaspecten.

Aanbevelingen aan het Veluweberaad voor de ontwikkeling van regionale kennis en innovatienetwerken:

1. *Een gemeenschappelijke taal kan helpen*

De term 'regionale schakelfuncties' komt uit het AEF-rapport, maar is niet echt behulpzaam en vergt de nodige uitleg. Daarom verdient het aanbeveling om aan te sluiten bij meer courante terminologie. Wij stellen de term 'regionaal kennis- en innovatie netwerk' (of kortweg 'regionaal netwerk') voor. Die benaming vergt minder uitleg en sluit aan bij concepten die al bekend zijn zoals 'netwerken' en 'leergemeenschappen'.

Ook stellen we voor om bij de varianten niet meer te spreken van 'actieve', 'proactieve' en 'productieve' varianten, maar om gewoon te benoemen waar het om gaat: een ongecoördineerd netwerk, een gecoördineerd netwerk zonder eigen kennisprogrammering of een gecoördineerd netwerk mét eigen kennisprogrammering (co-creatie).

Andere begrippen die hierbij spelen zijn: (regionale en nationale) kennisecosystemen, integraliteit, opgavegericht werken, horizontaal en verticaal leren.

2. *Groeimodel koesteren; voor doorontwikkeling zijn concrete ontwikkelstappen aangereikt*

Onze rondgang langs reeds bestaande netwerken, leerde dat er weliswaar op diverse plekken mooie dingen gebeuren en een veelbelovende start is gemaakt, maar ook dat het allemaal nog pril en kwetsbaar is (en deels zelfs nog moet beginnen). Daarom bevelen we aan om de regionale netwerken die nu gestart zijn, de ruimte te bieden om op eigen wijze tot wasdom te komen. Dat betekent dat ze qua menskracht en middelen een langeretermijnperspectief nodig hebben. Vanuit het Veluweberaad als 'moedernetwerk' kunnen nieuwe regionale netwerken gestimuleerd en gefaciliteerd worden (zie verder onder 3).

Ook is onze aanbeveling om op korte termijn aan de slag te gaan met het vijftal concrete ontwikkelstappen uit het rapport van de kwartiermaker vanuit SIA en VNG. Zoals een volgende slag maken met gezamenlijke visievorming en het organiseren van gerichte bijeenkomsten met kansrijke potentiële netwerken. Daaraan kunnen 'bestuurlijke' (oud-)lectoren gekoppeld worden. Ook Platform31 kan hierbij faciliteren.

3. *Stimuleren van meer regionaal en integraal werken aan thema's*

De meeste netwerken zijn thematisch en sectoraal georganiseerd. Vaak is er potentie voor verbinding en doorontwikkeling naar een meer integraliteit. Enkele netwerken hebben een afwijkend karakter, zoals dat in Twente, het FSP (als combi van RSF Bodem & Ondergrond en wat zij al doen op het sociaal domein) en de CoP met provinciale strategen. Het verdient overweging om meer van dergelijke netwerken te helpen creëren. Bijvoorbeeld door een regeling en/of hulp aan te bieden bij de totstandkoming en ontwikkeling ervan. Zoals met een vliegende brigade die regio's helpt met het opzetten en invoeren van de regionale netwerken. .

Ook kennisinstellingen en andere experts kunnen ondersteunen bij het toepassen van de methodieken voor dit type samenwerking. Zoals bijvoorbeeld gebeurt bij de KIA MV met de experimentenregeling. Deze is ook breder inzetbaar voor het Veluweberaad als 'moedernetwerk'. Met name de verbinding tussen de regionale netwerken is een

aandachtspunt: zowel wat betreft proces, inhoud als 'oversteken' tussen thema's met potentiële raakvlakken. Dit gaat allemaal niet vanzelf: het behoeft structurele aandacht. De gesprekken reikten een aantal nieuwe thema's aan die zich hiervoor lenen.

Er zijn naast de thema's waarop nu al regionale netwerken bestaan of in opbouw zijn - waaronder het thema leefomgeving - nog andere mogelijke thema's die om een regionaal netwerk vragen: zoals (digitale) veiligheid, warmtetransitie en huisvesting voor aandachtsgroepen. In het Kwartiermakerrapport van Regieorgaan SIA worden naast de eerdergenoemde thema's waar samenwerking al vorm begint te krijgen, ook economie, sport en bewegen en voedsel genoemd. Uiteraard is de invulling hiervan aan de regio's zelf. In agenderende zin kan er een rol voor het Veluweberaad weggelegd zijn.

4. *Bestaande arrangementen verder versterken, bijvoorbeeld voor kennis over uitvoerende, wettelijke taken.*

Een deel van de kennis betreft wettelijke taken - van die RIVM, GGDGHOR, Rijkswaterstaat en de Omgevingsdiensten - die vragen om een landelijk uniforme, kwalitatief hoogwaardige uitvoering. Anderzijds zijn deze organisaties waar relevant al betrokken bij de netwerken, zoals bij Bodem & Ondergrond, CE, VTH en Omgevingsveiligheid. Zij geven aan een duidelijke voorkeur te hebben voor de bottom-up benadering om maatwerk te kunnen leveren. Ook zij kunnen baat hebben bij deze ontwikkeling, als deze leidt tot een gerichte, meer gezamenlijke en verbonden aanpak en meer eenduidigheid, ook vanuit het Rijk Partijen noemen een duurzame, gezonde en veilige leefomgeving als een belangrijk thema, waarop de komende tijd ook in de regio veel moet gebeuren

26

5. *Voeg een Learning Community toe voor 'peer to peer' uitwisseling*

In onze gesprekken peilden we ook de behoefte aan extra uitwisseling van kennis en ervaring als aanvulling op de maandelijkse uitwisseling en intervisie die de initiatiefgroep van het Veluweberaad biedt. Onze gesprekspartners staan zich open voor een dergelijk leernetwerk, mits het een praktische insteek krijgt en nauw aansluit bij de regionale praktijken en de vragen die daar leven. Daarbij gaat het erom te leren wat werkt en slimmer samen te werken, om zo tot betere beleidskeuzes en meer maatschappelijke impact te komen. Op die manier kan het Veluweberaad de onder punt 3 genoemde oversteekmogelijkheden stimuleren

6. *Vervolgproces*

Voor het vervolgproces raden we aan enerzijds een **actieplan** te maken met zaken die op korte termijn opgepakt kunnen worden. Zoals de aanbevelingen van Regieorgaan SIA, ter verbetering van de decentrale kennisstrategieën en stimuleringspakketten voor het ontwikkelen van regionale netwerken. Anderzijds raden we - in aansluiting op de adviezen van de Studiegroep IFV, de Raad voor het Openbaar Bestuur, het Rathenau Instituut en de AWTI - aan te komen tot een **langetermijnvisie** op kennis en innovatie op alle niveaus, als een wenkend perspectief en inspirerend toekomstbeeld.

Aanbevelingen aan het Veluweberaad over stelselverantwoordelijkheid:

7. *Verbinden met aanbevelingen AWTI en Studiegroep IFV*

Om zoveel mogelijk synchroon te lopen met eerder uitgebrachte adviezen raden wij aan om de vier gedane aanbevelingen uit het rapport van de Studiegroep IFV:

- meer opgavegericht samenwerken
- de regie op regionale opgaven te versterken
- de gelijkwaardigheid tussen overheden te vergroten en
- de instrumenten beter te benutten en het arsenaal uit te breiden

te koppelen aan de eveneens vier aanbevelingen van de AWTI:

- zorgen voor een inspirerend toekomstbeeld als 'stip aan de horizon'
- meer coördinatie vanuit het Rijk
- een versterking van regionale ecosystemen voor onderzoek en innovatie en
- meer evenwichtige steun voor alle regio's.

In het rapport van de AWTI zijn de regionale kennis- en innovatienetwerken (nog als regionale schakelfuncties) onder de derde aanbeveling ook verwerkt. Genoemde rapporten bevatten belangrijke ingrediënten voor een toekomstbeeld op stelselniveau, waaraan dringend behoefte is.

8. *Capaciteit en financiën: langeretermijnperspectief; onderscheid kennismangement en Human Capital*

Om te zorgen dat de opschalings- en doorontwikkelingsfase doorloopt in een meer duurzame structuur, is er behoefte aan een financieel langere-termijn-perspectief, een stimuleringsregeling (zie aanbeveling 3) en/of een uitvoeringsfonds (zoals door AEF aangegeven in haar plusscenario) kan daar deel van uitmaken. Maak daarbij onderscheid tussen kennismangement en de meer op Human Capital en de omgang met en waardering van kennis gerichte aspecten. Ook die laatste zijn belangrijk, wil kennis tot haar recht kunnen komen.

27

9. *Stelselverantwoordelijkheid*

De stelselverantwoordelijkheid ligt in eerste instantie bij de rijksoverheid, Binnen de *Als één overheid*-benadering ligt het voor de hand hiervoor het IBP te benutten. Het Veluweberaad fungeert in deze beweging als 'moedernetwerk', het coördineert, initieert en stimuleert/inspireert.

Bijlage 1: Overzicht van netwerken

	Looptijd en start	Partners	Opdrachtgever(s)	Financiën	Kennisagenda
COP Klimaat-adaptatie Zuidelijke Randstad	Voor steeds 1 tot 2 jaar, sinds 2015	Gemeenten Den Haag, Delft, Midden-Delfland, Schiedam, Hoogheemraadschap Delfland (adviserend, kerngroep) en MBDSO en Samen Ruimte maken (organisatorisch)	Bestuurlijke Watertafel	Jaarlijks budget van 50.000 euro	---
Regionaal Kennisschakelfunctie Zuid-Holland	Pilotfase van 1,5 jaar	Omgevingsdiensten Zuid-Holland, RIVM, provincie Zuid-Holland, Infomil, kennisnetwerk ODNL en Rijkswaterstaat, uiteindelijk ook GGD's, waterschappen en andere partijen	Provincie Zuid-Holland	2620 uur is er begroot, geen specifieke begroting	Eind dit jaar een begin mee gemaakt
RSF Provincie Noord-Holland	Sinds half jaar bezig, looptijd niet gespecificeerd	RIVM, nu gesprekken met GGD's en gemeenten over kennisleemten, later ook omgevingsdiensten	Provincie Noord-Holland (voorkeur voor de term 'initiatiefnemer')	Zijn bezig met plan van aanpak.	Op dit moment bezig met opstellen Zijn bezig met het inzichtelijk maken van alle bestaande netwerken regionaal en nationaal op het thema gezonde leefomgeving.

	Looptijd en start	Partners	Opdrachtgever(s)	Financiën	Kennisagenda
RSF Twente	Sinds 2014 Kennispunt Twente, hebben ambities voor de komende drie jaar	Gemeenten Almelo, Hengelo en Enschede en de GR Regio Twente	Bestuur van Kennispunt Twente: bestuurders van Almelo, Enschede, Hengelo en de GR Regio Twente	Gemeenten dragen in natura bij, in kind	---
Platform Klimaat-adaptatie Zuid	Nu evaluatie om koers vanaf 2022 te bepalen, begon bij het idee om DHZ en DPRA te verbinden een aantal jaren geleden	Een hele trits: Stichting CAS, zijn aangesloten bij onderzoeken van HAS Hogeschool, Deltares, Radboud Universiteit, de provincies Noord-Brabant en Limburg. RSF bestaat uit 95 gemeenten en 13 werkregio's	---	Zoveel mogelijk door mensen die al ergens mee bezig zijn, in breder verband financiering vanuit provincie en waterschappen.	---
Platform Water Vallei en Eem	Maart 2008, eind 2019 nieuw Koersplan gemaakt voor 2020-2025	Gemeenten, waterschappen, provincies Gelderland en Utrecht, Veiligheidsregio's, Vitens en Rijkswaterstaat	De bestuurlijk opdrachtgever: kleine bestuurlijke vertegenwoordiging van het Bestuurlijk Platform (Regiegroep)	Nodig: iets meer dan half miljoen euro, nu iets meer dan 4 ton beschikbaar	Ja, wordt door het Platform gemaakt. Bestaat uit meerdere lagen.
RSP Bodem en Ondergrond Fryslân	RSP Fryslân is goedgekeurd in december 2020 en gaat officieel van start als een van de 8 RSP pilots in november 2021	Fries Sociaal Planbureau, Deltares, (trekkers) ministerie van IenW, VNG ('koepel' voor de pilots) + deelname decentrale overheden	RSP functie is iets wat de regio zelf wil (trekker en voorvechter is Tjeerd van de Zwan). FSP is trekker. Voor de 8 pilots rond B&O is VNG (gedelegeerd) opdrachtgever.	Pilot bodem en ondergrond wordt gefinancierd vanuit de bodemgelden van het ministerie van IenW uitgezet via VNG als (gedelegeerd)	Bezig met de methodische vraag hoe kom je tot een kennisagenda vanuit de regio

	Looptijd en start	Partners	Opdrachtgever (s)	Financiën	Kennis-agenda
Omgevings-agenda's	Eerste Omgevingsagenda gereed medio 2022	Interbestuurlijke samenwerking: Rijk, provincies, gemeenten en waterschap-en	Ministerie van BZK en provincies	Procesgeld voor omgevings-agenda's 5 ton vanuit BZK, 2,5 ton vanuit regio's	Nee
VTH	Zijn net begonnen, is nog geen sprake van kennischakelfunctie en of dat het überhaupt gaat worden	---	Ministerie van IenW	VTH: bedrag gereserveerd vanuit uitvoerings-agenda, enkel voor verkenning	Nee
Omgevings-veiligheid	Kennischakelfunctie wordt onderzocht	IPO, provincies, OD's, VR's en IenW	VNG	Mogelijk deels financiering vanuit bestaand budget KIS-Omgevings-veiligheid (van 8 ton per jaar). Procesgeld voor omgevingsagenda's 5 ton vanuit BZK, 2,5 ton vanuit regio's	Nee
CE	Net begonnen, 2 jaar om op toeren te komen	Rijkswaterstaat, gemeenten, provincies, waterschappen, PBL en andere partijen en kennisaanbieders in de regio en nationaal	Ministerie van IenW en regionale overheden	3 miljoen nodig (schatting), deels additionele financiering en deels handen	Nee
Zeeland	Nu initiatieffase, heel globaal een tijdspad van 2 jaar	Hogeschool Zeeland	Mogelijke partijen: provincie, gemeenten, waterschap, Zeeuws Archief, UWV, ZB, Planbureau (lijst niet uitputtend)	Provincie Zeeland stelt een éénmalige bijdrage van maximaal 150 000 euro voor de initiatieffase beschikbaar	Nee

Bijlage 2: Begrippenlijst

Regionale schakelfunctie	Door AEF beschreven als een functie waarbij nationaal, regionaal en lokaal onderzoek kan worden gekoppeld aan de (regionale) maatschappelijke opgaven.
Regionaal kennis- en innovatie netwerk	Voorgestelde nieuwe term voor regionale schakelfunctie.
Kennisecosysteem	Kennisecosystemen bestaan uit verschillende complementaire organisaties die in onderlinge samenwerking en competitie onderzoek doen en kennis delen rondom een collectief doel, een gedeelde kennisagenda of roadmap. De samenstelling en dynamiek van een kennisecosysteem zijn afhankelijk van het soort agenda waaromheen de partijen zich organiseren.
Vraagarticulatie	Het helder en eenduidig kunnen aangeven wat de kennisvragen zijn die beantwoord moeten worden.
AWTI	De Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie.
DPRA	Het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Een gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk om Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten.
NAS-breed (kennisstrategie)	De Nationale Klimaatadaptiestrategie. Eén van de twee landelijke programma's om Nederland voor te bereiden op de gevolgen van klimaatverandering.
Transleren	Leren over de grenzen van vraagstukken en disciplines heen.
CoP	Community of Practice, praktijkgerichte gemeenschap van mensen die met dezelfde vraagstukken bezig zijn en daarbij kennis uitwisselen.
GO-vraagstuk	Gebiedsontwikkeling-vraagstuk.
FSP	Fries Sociaal Planbureau, een onafhankelijk kennisinstituut in Friesland.
Kennisagenda	Een kennisagenda heeft betrekking op waar de kennisvragen binnen een bepaald onderwerp zitten. Naast het identificeren van de kennisvragen, wordt ook een plan van aanpak opgesteld over hoe deze kennisvragen te beantwoorden.
Veluweberaad	In het Veluweberaad werken overheden en kennisinstellingen samen aan kennisdeling. Zij vertalen landelijk beschikbare kennis naar lokale en regionale behoeften. Zo kan de kennis ook daadwerkelijk ingezet worden.
City Deal Kennis Maken	City Deals zijn het middel om de doelstelling van Agenda Stad te halen: het versterken van groei, innovatie en leefbaarheid in de Nederlandse steden. De inzet van de City Deal Kennis Maken is om een versnelling tot stand te brengen in het oplossen van maatschappelijke opgaven van steden door onderzoekers, docenten en studenten hierbij grootschalig te betrekken.
NSOB	De Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.

Bijlage 3: Geïnterviewden

COP Klimaatadaptatie Zuidelijke Randstad

- Rob Ammerlaan
- Werncke Husslage
- Michiel Brouwer

Regionaal Kennisschakelpunt ZH

- Marcia Wolthuis-Tjin Liep Shie
- Julie Ng-A-Tham

RSF Provincie Noord-Holland

- Henk Fernee
- Manja Holst-Touber

RSF Twente

- Angela Rijnhart
- Inge Bakker

Platform Water Vallei en Veluwe

- Charles Rijsbosch
- Ida Philip
- Sandy Hofland

Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland

- Maarten van der Heide
- John Tobben
- Frank van Lamoen

32

Bodem en Ondergrond Fryslân

- Linda Maring
- Gerald Jan Ellen
- Ingrid van de Vegte

Rotterdam

- Marco Bik
- Hedy Westerduin
- Jorrit Smit

CoP GO3.0

- Pauline Reijnen
- Robin Martens
- Theo Hermens

GGD GHOR Nederland

- Ronald van de Graaf

RSF Zeeland

- Bert Zanting
- Radboud van der Linden

Kennisschakelfunctie CE

- Martine Molenschot
- Judith Marinissen
- Trudy Rood
- Andre Rodenburg

VTH BREED en Omgevingsveiligheid

- Louise Moerbeek-Petri
- Leonie Jorna
- Rob Schutte
- Inge de Vries

Omgevingsdiensten

- Ruud Peeters
- Ruben Vlaander

Rijkswaterstaat

- Andre Peeters Weem
- Marc du Maine

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

- Anita Bijvoet
- Mayke Hoogbergen

Bijlage 4: Literatuurlijst

- AEF, [Versterking van de kennisinfrastructuur door een regionale schakelfunctie](#), juni 2020
- AWTI, [Samen de lat hoog leggen. Regio en Rijk bundelen krachten voor innovatie](#), mei 2021
- AWTI, [Kansen pakken met kennis - Hoe onderzoekers en ondernemers elkaar beter vinden](#), oktober 2021
- Maarten Dijk, [Eindrapportage werkzaamheden kwartiermaker SIA-VNG rond regionale schakelfuncties \(pdf\)](#), mei 2021
- Evaluatie KIA-MV, [Versterking van regionale innovatie-ecosystemen. Succesfactoren, knelpunten en kennisbehoefte rond het versnellen en opschalen van maatschappelijk verdienvermogen](#), december 2020
- Suzanne Potjer, [Experimenteel bestuur](#), Urban Future Studio, 2019
- Raad voor het Openbaar Bestuur
 - [Signalement Kennis delen](#), maart 2020
 - [Rust – Reinheid – Regelmaat. Evenwicht in de bestuurlijk-financiële verhoudingen](#), maart 2021
 - [Droomland of Niemandslaan? Uitgangspunten voor het besturen van regio's](#), juni 2021
- 34
- Rathenau Instituut
 - [Kennis, kunde, beleidskeuzes](#), maart 2020
 - [Onderzoeksprogramma's met een missie](#), september 2021
 - [Stad zoekt toga. Universiteiten en hogescholen als structurele kennispartner voor gemeenten](#), november 2020
 - [Sturen op samenwerking in kennisecosystemen](#), juni 2020
- Studiegroep IFV, [Als één overheid. Slagvaardig de toekomst tegemoet](#), september 2020